

העולה מהסוגיא

מסכת יבמות ◊ דף ב - ה ◊ גליון 1

פרשת ויקרא ה'תשפב

דף ב

◊ דין יבום בעריות:

- דין יבום בעריות - יבמה שאסורה על היבם באיסור של חייבי מיתות ב"ד או באיסור כרת, פטורה מן היבום וכן פוטרת את צרתה וכן פוטרת את צרת צרתה עד סוף העולם^א, אמנם באופן שמתה היבמה שהיא ערווה או מיאנה או התגרשה או שנמצאה אילונית אינה פוטרת את צרתה.
- מנין העריות - המשנה מונה חמש עשרה נשים שיש בהם איסור של חייבי מיתות ב"ד או חייבי כריתות שפוטרות את צרותיהם: תשע שאסורים שלש דורות: בתו ובת בתו ובת בנו, בת אשתו ובת בנה ובת בתה, חמותו ואם חמותו ואם חמיו, ועוד שש עריות נוספים: אחותו מאמו ואחות אמו ואחות אשתו ואשת אחיו מאמו ואשת אחיו שלא היה בעולמו וכלתו^ב.
- דין יבום בנדה - תוס' מבארים שאפשר לייבם נדה ואין בה איסור יבום כמו בעריות, משום שנדה אסורה על כל העולם וכל העריות אסורים רק על היבם, או משום שבכל העריות שאסורות בשעת המיתה וחזרו להיות מותרים לאחר מכן פטורים מן היבום משום 'דרכיה דרכי נועם', אבל נדה שאסורה בשעת מיתה וחוזרת להיות מותרת אין בה פטור של 'דרכיה דרכי נועם' משום שגם הבעל היה צריך לחכות עד שתהיה מותרת.

◊ החילוק בין ערירי, כרת ומיתה בידי שמים

- ערירי - הוא זרעו מתים.
- כרת - לרש"י הוא זרעו מתים, לריב"א הוא מת ואין זרעו מתים^ג.
- מיתה בידי שמים - הוא מת ואין זרעו מתים.

◊ המקדש אשה ונמצאה אילונית^ד

- באופן שנמצאה אילונית בחיי הבעל והקפיד - בטלו הקידושין ואינה צריכה גט^ה.
- באופן שנמצאה אילונית ודאי לאחר מיתה הבעל - לר"ת בטלו הקידושין ואינה צריכה גט, לר' אברהם מבורגוויל ספק האם בטלו הקידושין וצריכה גט.
- באופן שנמצאה אילונית בחיי הבעל וקיבל עליו - לא בטלו הקידושין.

◊ דין מיאון בקידושי טעות ובקידושי קטנות

- תנא דמתניתין - בקידושי קטנות גדולה לאחר שנבעלה לא יכולה למאן^ו.

» השלמות «

- א ראה להלן [דף מט] שנחלקו התנאים באיזה עריות לא תופס קידושין דעת ר' יהושע ושמועון התימני בחייבי כריתות ובחייבי מיתות ב"ד ודעת ר' עקיבא אפילו בחייבי לאוין, ובדברי הגמ' להלן [דף ט] מבואר שדברי המשנה נאמרו לפי שיטת ר' יהושע ושמועון התימני, אבל לפי ר"ע לא רק חייבי כריתות וחייבי מיתות ב"ד פטורים מיבום ופוטרים צרותיהם אלא גם חייבי לאוין פטורים מיבום ופוטרים צרותיהם.
- ב תוס' מבאר שלמרות שיש מיעוט באשת אחיו נאמרו שאין בה ערירי מ"מ יש בה כרת.
- ג ולפי רש"י אין הבדל בין כרת לערירי, ולפי ריב"א ההבדל בין כרת למיתה בידי שמים שכרת הוא בן חמישים ומיתה בידי שמים בן שישים, או שכרת הוא מחמישים עד שישים ומיתה בידי שמים היא לאחר שישים ולפני הזמן שנגזר עליו למות (ע"פ תוס' הרא"ש).
- ד מדובר באופן שהאשה שנמצאה אילונית בוודאי, אבל באופן שנמצאה ספק אילונית הקידושין אינם בטלים בוודאי אלא בספק וצריכה גט.
- ה בגמ' בכתובות [דף עג] מבואר שיש מ"ד שהמקדש על תנאי ולא התקיים התנאי ובעל חלו הקידושין משום 'שאיין אדם עושה בעילתו בעילת זנות', ותוס' מבאר שהמקדש אשה ונמצאה אילונית בטלו הקידושין גם באופן שבעל ולא שייך לומר 'שאיין אדם עושה בעילתו בעילת זנות', משום שכל האנשים מקפידים על אילונית ואין האדם מוחל על כך, או משום שאדם מוחל רק על תנאים שמעלה בדעתו שלא יתקיימו אבל אילונית שהוא דבר לא שכיח לא מוחל.
- ו תוס' מבאר שאילונית ודאי אין לה רפואה.
- ז המשנה אומרת שחמותו לא יכולה למאן משום שקטנה לא יכולה לילד וחמותו שיש לה ילד ע"כ שנבעלה לאחר שגדלה ונולד לה ילד, והמשנה סוברת שא"א למאן בקידושי קטנות לאחר שגדלה ונבעלה.
- ח תוס' מבאר שאין ראייה מדברי המשנה שב'קידושי טעות' כלומר אשה שהתקדשה על תנאי ולא התקיים התנאי א"א אפשר למאן לאחר שנבעלה ודלא כדברי שמואל [הובא בסמוך] משום שאפשר לומר שלמרות שאפשר למאן לאחר שנבעלה מ"מ המשנה מדברת רק בקידושי קטנות ולא בקידושי טעות או משום שבקידושי טעות גם ללא המיאון

- ר' ישמעאל - בין בקידושי טעות ובין בקידושי קטנות גדולה לאחר שנבעלה יכולה למאן.¹
- שמואל - בקידושי טעות יכולה למאן גם לאחר שנבעלה, אבל בקידושי קטנות גדולה לאחר שנבעלה לא יכולה למאן.²

דף ג

◇ דיני עריות של בתו ובת אשתו

- האיסור של בת אשתו ובת בנה ובת בתה - נאמר רק באשתו ולא באנוסתו, והמקור של האיסור הוא מהפסוק 'ערוות אשה ובתה לא תגלה את בת בנה ואת בתה לא תקח'. ואיסור זה הוא בשריפה דכתיב בסוף הפסוק 'זימה היא' וילפינן בגז"ש זימה היא לפסוק 'זימה היא באש ישראל'.³
- האיסור של בתו ובת בנו ובת בתו - נאמר בין באשתו ובין באנוסתו, ואיסור זה בשריפה. והמקור של האיסור הוא מהפסוק 'ערוות בת בנך או בת בתך לא תגלה' ולמרות שלא כתוב בפסוק זה בתו מ"מ לומדים בגז"ש 'הנה הנה' מהאיסור של בת אשתו, וכן לומדים בגז"ש 'ש זו שאיסור זה בשריפה'.⁴
- ◇ המקור של פטור ערוה וצרה - המקור של פטור ערוה דכתיב 'אשה על אחותה לא תקח לצרור לגלות ערוותה עליה בחייה' ודורשים גז"ש 'עליה עליה' דכתיב 'במה יבא עליה' שהתורה אסרה אחות אשה גם במקום מצווה. והמקור של פטור צרה דכתיב 'לצרור'.⁵

דף ד

◇ דין מכשפה

- לבן עזאי ור"ע ור' יהודה - אלא שנחלקו התנאים מהו המקור לכך כדלהלן:
 - לבן עזאי - מסמיכות רובע ונרבע.
 - לר"ע - מוהיקש להר סיני שכתוב בו 'אם בהמה אם איש לא יחיה'.⁶
 - לר' יהודה - מ'דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל' שהרי אוב וידעוני בכלל מכשפים ויצאו לומר שיש בהם סקילה וה"ה בכלל מכשפים בסקילה'.⁷
- לר' יוסי - בסיף משום שלומד בגזירה שווה מהפסוק 'לא תחיה כל נשמה'.⁸
- ◇ דין אנוסת אביו או מפותת אביו - לר' יהודה אסורה לרבנן מותרת'.⁹

◇ דיני כלאים וציצית

- האם נשים חייבות בציצית - למ"ד ציצית מצוות עשה שהזמן גרמא נחלקו התנאים האם נשים חייבות בציצית או פטורות מציצית, ולמ"ד ציצית מצוות עשה שלא הזמן גרמא נשים חייבות בציצית.¹⁰

☞ השלמות ☞

הקידושין פוקעים ומיאון לאו דווקא.

- ז ר' ישמעאל אומר שבקידושי טעות 'אפילו בנה מורכב על כתפה ממאנת והולכת לה' ובביאור דבריו כתבו התוס' שדבריו נאמרו בין בקידושי טעות ובין בקידושי קטנות שגדולה יכולה למאן לאחר שנבעלה ונולד לה בן (וכדברי התוס' מבואר בדברי רש"י [נדה נב א]), אמנם תוס' מביאים שדעת הריב"ן שדבריו נאמרו רק בקידושי טעות אבל בקידושי קטנות מודה שא"א למאן לאחר שנבעלה.
- ח ראה לעיל [הערה ז] שנחלקו התירושים בתוס' בדעת ר' ישמעאל, ולפי דעת התוס' ר' ישמעאל סובר בין בקידושי טעות ובין בקידושי קטנות שגדולה יכולה למאן לאחר שנבעלה ונולד לה בן, ולפי"ז כתבו התוס' ששמואל פוסק כדברי ר' ישמעאל בקידושי טעות אבל בקידושי קטנות לא פוסק כדבריו, אמנם לדעת הריב"ן שר' ישמעאל סובר שדברי ר' ישמעאל נאמרו רק בקידושי טעות אבל בקידושי קטנות מודה שא"א למאן לאחר שנבעלה שמואל פוסק כדברי ר' ישמעאל.
- ט נחלקו רש"י ותוס' מהו המקור שהאיסור של הפסוק 'ערוות אשה ובתה לא תגלה' נאמר רק באשתו ולא באנוסתו, רש"י מבאר משום דכתיב 'אשה' ומשמע על ידי אישות ולא אנוסה ותוס' מבאר משום שכתוב 'שאר' שמשמע אישות.
- י תוס' מבאר שצריך פסוק לרבות בתו ובת בנו ובת בתו רק בבתו מאנוסתו אבל בבתו מאשתו לא צריך פסוק משום שלא גרע מבת אשתו ואין בכך חסרון 'שאינן מזהירין מן הדין' משום ש'בכלל מאתיים מנה', אמנם באיסור אחותו צריך פסוק לרבות אחותו מן האב ומן האם משום שהפסוק כתב במפורש אחותו מן האב שאינה אחותו מן האם ואחותו מן האם שאינה אחותו מן האב.
- יא ראה להלן [דף ח] שמקור זה הוא לפי רבנן אמנם לפי רבי יש מקור אחר.
- יב תוס' מבאר שהסיבה שר"ע הוצרך לדרוש מוהיקש ולא דרש מסמוכים משום שלולי ההיקש היינו לומדים מהגז"ש מהפסוק 'לא תחיה כל נשמה' שהעונש הוא סייף.
- יג הגמ' מבארת שהסיבה שר' יהודה לא דרש מסמוכים משום שסבר שלא דורשים מסמוכים אלא במשנה תורה.
- יד המקור של ר' יהודה שאנוסת אביו או מפותת אביו אסורה דכתיב 'לא יקח איש את אשת אביו' והכוונה אנוסת אביו משום שאיסור זה נסמך לדין אונס, אמנם רבנן דורשים שפסוק זה נאמר על שומרת יבם של אביו.
- טו בסוגיא בקידושין [דף לה] מבואר שנחלקו התנאים מהו המקור שנשים פטורות ממצוות עשה שהזמן גרמא, למ"ד שתפילין מצוות עשה שהזמן גרמא לומדים בכל התורה מוהיקש לתפילין, ולמ"ד שתפילין מצוות עשה שאין הזמן גרמא לומדים מג' כתובים הבאים כאחד ע"ש, ותוס' מבאר שיש נפק"מ ביניהם האם נשים חייבים בציצית, שלמ"ד שלומדים מתפילין נשים פטורות מציצית ולמרות שציצית סמוכה לכלאים מ"מ גז"ש עדיפה על סמוכים, אבל למ"ד שלומדים מג' כתובים הבאים כאחד נשים חייבות בציצית מהסמיכות לכלאים, ולמ"ד ציצית מצוות עשה שלא הזמן גרמא פשיטא שנשים חייבות בציצית.

- אלו בגדים חייבים בציצית - לתנא דבי ישמעאל רק צמר ופשתים ולרבא כל הבגדים (ולפי רבא חוטי צמר ופשתים פוטרם את כל סוגי הבגדים וחוטים משאר המינים פוטרם את מינם ולא פוטרם מינים אחרים).
- באלו אופנים הותר כלאים בציצית - באופן שיש תכלת הותר כלאים בציצית בין בחוטי תכלת ובין בחוטי לבן, משום דמגו שהותר שני חוטי צמר של תכלת בבגד פשתן הותר גם שני חוטי צמר לבן בבגד פשתן ומגו שהותרו אלו הותר גם שני חוטי פשתן לבן בבגד צמר. ובאופן שאין תכלת לא הותר כלאים בציצית כלל^{טז}.
- באלו אופנים נאמר איסור כלאים - האיסור של כלאים נאמר בין בלבישה ובין בהעלאה, והאיסור נאמר רק באופן שיש הנאה אבל באופן שאין הנאה כגון מוכרי כסות לא נאמר האיסור^{יז}.

דף ה

◆ המקור שעשה דוחה ל"ת:

- לפי סוגיא דידן - מההיתר של כלאים בציצית משום שדורשים 'סמוכים' 'לא תלבש שעטנז' לפסוק 'גדילים תעשה לך', והגמ' מבארת שדין זה נאמר לא רק לרבנן שדורשים סמוכים אלא גם לר' יהודה שדורש סמוכים רק במשנה תורה משום שסמיכות זה נחשבת 'מוכח' ו'מופנה'^{יח}.
 - לפי מ"ד אחד בגמ' בנזיר - מההיתר של מצורע לגלח את ראשו ונדחה האיסור של הקפת הראש, אמנם סוגיא דידן סוברת שא"א ללמוד מדין זה^{יט}.
- ◆ באיזה אופן נאמר איסור שעטנז - לרש"י באופן שחוטי הצמר והפשתים נטוו יחד, ולתוס' אפילו באופן שחוטי הצמר והפשתים לא נטוו יחד^כ.

לע"נ א"מ הר"ר יהודה ב"ר יעקב צבי זצ"ל

ניתן להשיג במייל b0527147396@gmail.com

⌘ השלמות ⌘

- טז בדברי התוס' בסוגיין מבואר שבאופן שאין תכלת אין פטור של כלאים בציצית, אמנם תוס' בכתובות [דף מ] מסתפקים האם יש היתר של כלאים בציצית באופן שיש ארבעה חוטי לבן שנים של צמר ושנים של פשתן ע"ש.
- יז המקור שאיסור כלאים נאמר בין בלבישה ובין בהעלאה הוא משום שאיסור כלאים נאמר בשני פסוקים האחד 'לא תלבש' והשני 'לא יעלה עליך', והמקור שאיסור כלאים נאמר רק בהעלאה שיש בה הנאה הוא שלומדים שאיסור העלאה נאמר כמו איסור לבישה שיש בה הנאה.
- יח הסיבה שהסמיכות 'לא תלבש שעטנז' לפסוק 'גדילים תעשה לך' נחשב 'מוכח' משום דהתורה הייתה צריכה לכתוב את הפסוק 'גדילים תעשה לך' גבי פרשת ציצית, והסיבה שהסמיכות 'לא תלבש שעטנז' לפסוק 'גדילים תעשה לך' נחשב 'מופנה', לתנא דבי ר' ישמעאל משום דהמילים צמר ופשתים מיותרים משום שסובר תנא דבי רבי ישמעאל שכל מקום שכתוב בגד היינו צמר ופשתים, ולרבנן שלא סוברים שכל מקום דכתיב בגד היינו צמר ופשתים משום דהמילה שעטנז מיותרת (ותוס' מבאר שאע"פ שדרשינן מהא שוע טווי ונוז מ"מ נחשבת ל'יתור' משום שהיה אפשר לכתוב במפורש 'שוע טווי ונוז' ולא 'שעטנז').
- תוס' [ד א ד"ה וכו' מפני] מבאר שר' יהודה דורש סמוכים במשנה תורה משום ש'קים להו לרבנן' שכל הסמוכים במשנה תורה הם מוכח ומפונה ובאמת גם בכל התורה ר' יהודה דורש סמוכים באופן ש'מוכח' ו'מופנה'.
- תוס' מבאר שלא לומדים שעשה דוחה ל"ת מההיתר של כלאים בבגדי כהונה משום ד'מצוותו בכך' וא"א לקיים בענין אחר או משום שהתורה התירה בשביל 'צורך עבודה' אבל בכל התורה לא.
- יט במצורע כתוב [ויקרא יד ט] 'והיה ביום השביעי יגלח את כל שערו את ראשו ואת זקנו ואת גבת עינו ואת כל שערו יגלח', ונחלקו התנאים מדוע הוצרך הפסוק לכתוב גילוח ב'ראשו' לאחר שכתוב שצריך לגלח את כל שערו, תנא אחד סובר שבא ללמד שמצוות גילוח מצורע דוחה את האיסור של הקפת הראש, והתנא השני סובר שבא ללמד שבאופן שיש מצורע שהוא נזיר מצוות גילוח מצורע דוחה את האיסור של נזיר.
- הגמ' בנזיר [נח א] דנה במה נחלקו התנאים בביאור הפסוק, ונחלקו בכך תירוצי הגמ', לפי התירוץ הראשון נחלקו האם הקפת כל הראש שמה הקפה, לפי התנא הראשון הקפת כל הראש שמה הקפה ולכן צריך פסוק ללמד שמצוות גילוח מצורע דוחה את האיסור של הקפת הראש ולכן לומדים מהפסוק שמצוות גילוח דוחה את איסור גילוח נזיר. ולפי התירוץ השני לכו"ע הקפת כל הראש שמה הקפה, והתנא הראשון סובר שא"א ללמוד את הדין של עשה דוחה ל"ת מכלאים בציצית אלא לומדים זאת מפסוק זה, והתנא השני סובר שאפשר ללמוד את הדין של עשה דוחה ל"ת מכלאים בציצית ולכן לא צריך פסוק ללמד שעשה של מצורע דוחה את האיסור של הקפת הראש אלא צריך פסוק ללמד שהעשה של מצורע דוחה ל"ת ועשה של נזיר.
- הגמ' בסוגיין חולקת על דברי הגמ' בנזיר וסוברת שא"א ללמוד מההיתר של מצורע לגלח ראשו ונדחה האיסור של הקפת הראש משום שהאיסור של הקפת הראש 'אינו שווה בכל' משום שאיסור זה נוהג רק בזכרים ולא בנקבות, ותוס' מבאר שהסוגיא בנזיר סברה שא"א לפרוץ שלא זו אינו שווה בכל משום שיש יתור בפסוק זה שמוכיח שגם באופן שאין האיסור שווה בכל נאמר ההיתר של עשה דוחה ל"ת, וסוגיא דידן סברה שאין יתור.
- בדברי הברייטא מבואר עוד שהפסוק הוצרך לכתוב תיבת 'זקנו' לאחר שכתוב שצריך לגלח את כל שערו ללמד שהעשה של גילוח מצורע דוחה את האיסור של 'ופאת זקנם לא יגלחו' שנאמר בכהנים, ותוס' מבאר שא"א ללמוד מדין זה שעשה דוחה ל"ת ועשה, משום שהאלו ועשה אינם שווים בכל שהרי אינם נוהגים אלא בכהנים זכרים. ונחלקו תירוצי התוס' האם אפשר ללמוד מדין זה שעשה דוחה ל"ת באופן שהעשה 'אינו שווה בכל' לפי התירוץ הראשון אפשר ללמוד ולפי התירוץ השני א"א ללמוד משום שהעשה של גילוח מצורע מתיר בתשימי המטה.
- כ רש"י ותוס' נחלקו בפירוש הפסוק 'שעטנז' ודרשינן 'שוע טווי ונוז' דלרש"י נזו הוא ארוג ביחד ולתוס' שהחוטים שזורים ושוע היינו סרוק וטווי כפשוטו.